

REZUMAT

al tezei de doctorat “Cercetări privind dezvoltarea rurală în scopul îmbunătățirii calității vieții
țăranimii, în Republica Arabă Siriană și în România,
elaborată de drd. ABDUL RAHMAN Ibrahim,
conducător științific , Prof. univ. dr. DRĂGHICI Manea, 2015, U.S.A.M.V. – București

Cuvinte cheie: dezvoltare economică, dezvoltare durabilă, dezvoltare rurală, globalizare, calitatea vieții, bunăstare, nivel de trai, țăranime, indicatori ai dezvoltării rurale, indicatori ai nivelului de trai, prag de sărăcie, indicele de profunzime a sărăciei, sărăcia absolută, sărăcia relativă, inegalitatea distribuirii veniturilor, coeficientul Gini, cheltuieli medii lunare pe gospodărie, inegalități medii pe gospodărie, speranță de viață, turism, populație totală, populație rurală, populație activă, importuri, exporturi, impact criză, IDU, IHDI, PIB/locuitor, educație

Prezenta lucrare de doctorat urmărește, prin intermediul unei analize comparative aprofundate în domeniul dezvoltării rurale între Republica Arabă Siriană și Republica România, să releve aspecte teoretice și practice referitoare la creșterea calității vieții țăranimii în general și în particular în cele două state.

Obiectivele la nivel mondial de creștere economică durabilă, locuri de muncă, reducerea sărăciei și dezvoltare echitabilă nu pot fi realizate decât printr-o abordare directă la nivel rural. Dezvoltarea rurală este o ramură specială și distinctă a dezvoltării privită în general. Conceptul de dezvoltare a cunoscut o evoluție continuă, fiind înțeles la început prin prisma creșterii economice, apoi ca proces de modernizare, fie ca necesitate a unor schimbări structurale la nivel mondial. În anii 1990 comunitatea internațională a reinnoit accentul pus pe reducerea sărăciei și a adoptat o abordare holistică a dezvoltării. Expresia cea mai cunoscută a preocupărilor de dezvoltare curente poate fi găsită în Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului, care, deși formulate în anul 2000, stabilesc obiective pentru realizarea schimbării într-o perioadă de 25 de ani, din 1990 până în 2015. Obiectivele și țintele au vizat reducerea sărăciei extreme și a foametei; asigurarea educației primare universale; promovarea egalității de gen și abilitarea femeilor; reducerea mortalității infantile; îmbunătățirea sănătății materne; combaterea HIV / SIDA, a malariei și a altor boli; asigurarea unui mediu durabil; și dezvoltarea unui parteneriat global pentru dezvoltare.

Dezvoltarea rurală a apărut ca un domeniu distinct de politică și cercetare în anii 80, îndeosebi ca urmare a introducerii strategiei pentru planificarea dezvoltării de către Banca Mondială și agențiile Națiunilor Unite. În contextul în care mijloacele de existență ale majorității populației din mediul rural depind direct sau indirect de sectorul agricol, agricultura este un domeniu în care trebuie concentrate

eforturile de promovare a creșterii economice. În prezent, 60% din populația Terrei își asigură existența direct de pe urma practicării agriculturii. Agriculturii îi revine rolul hotărâtor în soluționarea problemei alimentare, fiind o ramură care asigură cu materie primă peste jumătate din ramurile industriale: industria alimentară - 90%, industria ușoară - 70%, industria chimică - 20%. Promovarea dezvoltării agricole a fost întotdeauna un element central al politicii de dezvoltare rurală. Cu toate acestea, dezvoltarea rurală nu înseamnă doar creșterea agriculturii, și chiar dacă sectorul agricol este o dimensiune foarte importantă a sectorului agricol, nu este suficient în sine pentru a asigura creșterea economică în zonele rurale. Alte sectoare sau dimensiuni intră în joc în procesul de creștere în mediul rural, cum ar fi sănătatea, educația și activitățile economice în afara sectorului agricol. Dezvoltarea rurală este multi-sectorială și cuprinde o varietate de diferite sectoare economice și sociale, reprezentând procesul de îmbunătățire a calității vieții și a bunăstării economice a populației din zonele rurale.

Lucrarea cuprinde 273 pagini, 132 tabele, 266 titluri bibliografice și este structurată în cinci capitole principale, detaliate în subcapitole, secțiuni și subsecțiuni. Fiecare capitol se finalizează cu un subcapitol dedicat prezentării concluziilor parțiale.

Primul capitol al tezei, intitulat „**Aspecte generale privind dezvoltarea economică și dezvoltarea rurală**”, prezintă elemente introductive și considerații generale, cu privire la conceptele dezvoltării economice și ale dezvoltării rurale.

Prima parte din acest capitol prezintă principalele elemente ale dezvoltării economiei mondiale. Se evidențiază fenomenul globalizării economiei mondiale, manifestat mai ales după al doilea război mondial și care a cunoscut o dezvoltare spectaculoasă în special după anii 80, odată cu globalizarea piețelor financiare.

Globalizarea apare ca dezirabilă, pentru că oferă: un grad de libertate individuală pe care nici un stat nu-l poate asigura; o concurență liberă la scară globală care accelerează inovația; o eliberare a talentelor antreprenoriale și creative; o alocare optimă a resurselor, ceea ce produce bogăție la un nivel fără precedent. Totuși globalizarea prezintă și o latură negativă, care constă în special din excluderea sau marginalizarea celor mici, defavorizații soartei. Pe baza literaturii de specialitate se scoate în evidență faptul că marginalizarea țărilor sărace nu mai reprezintă o amenințare, ci o realitate, care, dacă va persista, nu va face altceva decât să adâncească tot mai mult decalajul dintre bogați și săraci. Ponderea Africii în exporturile mondiale este în continuă scădere din anii '70, precum și a investițiilor străine directe. Nici țările latino-americane nu înregistrează creșteri spectaculoase, după unele aprecieri, ponderea lor în produsul global mondial crescând nesemnificativ. Tot în prima parte a acestui prim capitol sunt prezentate principalele organisme internaționale care joacă un rol important în dezvoltarea economică prin coordonarea diferitelor aspecte ale economiei internaționale și prin asumarea angajamentului de a

redistribui global beneficiile dezvoltării umane. În acest context o subsecțiune distinctă este dedicată discrepanțelor naționale și mondiale privind dezvoltarea economică, având în vedere că țările subdezvoltate se confruntă cu o mare inegalitate în distribuirea veniturilor. Inegalitatea în distribuirea veniturilor se corelează cu sărăcia absolută în care trăiește o mare parte din populația acestor țări. Inegalitatea în distribuirea veniturilor este relevată și de ponderea pe care cea mai săracă cincime din populație o are în veniturile totale, comparativ cu ponderea celei mai bogate cincimi în aceleași venituri totale. Pentru țările bogate, acest raport este, în medie, de 5 la 1. Pentru țările cele mai sărace, acesta atinge și niveluri de peste 30 la 1. Decalajul dintre veniturile realizate de cincimea cea mai bogată a globului și cincimea cea mai săracă era de la 30 la 1 în 1960, de la 60 la 1 în 1990 și de la 74 la 1 în 1997. De asemenea, în Raportul Băncii Mondiale se accentuează că la începutul mileniului trei, în lume va crește numărul celor care vor trăi la nivelul unui dolar pe zi la peste 1,5 miliarde, față de 1,2 miliarde în 1997.

Cea de-a doua parte a primului capitol prezintă aspecte ale dezvoltării durabile în conexiune cu dezvoltarea mediului și dezvoltarea rurală abordând conceptul sub cele trei aspecte ale sale : temporal, de echitate și privind mediul înconjurător. În final, al treilea subcapitol prezintă principalele programe de reducere a decalajelor de dezvoltare economică și de creștere a nivelului de trai, evidențiind acțiunile inițiate la nivel mondial și regional. Sunt scoase în evidență îndeosebi Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului și politicile Uniunii Europene, atât în ceea ce privește dezvoltarea rurală cât și în privința cooperării țărilor pentru dezvoltare.

Al doilea capitol intitulat „Indicatori, metode și studii privind dezvoltarea rurală și calitatea vieții în mediul rural” al tezei, structurat în șase subcapitole, analizează dezvoltarea rurală și calitatea vieții în mediul rural prin prisma indicatorilor dezvoltării rurale și a metodelor de calcul al acestora. Astfel, în prima parte a acestui capitol, în subcapitolul 1 și 2, sunt prezentați indicatorii dezvoltării rurale și indicatorii nivelului de trai. Un aspect important în acest sens îl constituie analiza sărăciei, privită ca lipsa resurselor necesare pentru a asigura un nivel de trai decent. Interesul arătat în studierea posibilităților de măsurare a sărăciei provine din convingerea că sărăcia nu este numai o consecință ci și un factor defavorabil al creșterii economice. Sunt definite și analizate concepte fundamentale precum prag de sărăcie, indicele de profunzime a sărăciei, sărăcia relativă și sărăcia absolută, deficitul median, coeficientul Gini.

În cel de al treilea subcapitol al acestui capitol sunt prezentați indicatori ai nivelului de trai utilizați de organisme internaționale – metoda indexului interactiv de agregare a 11 criterii (OCDE) și Indicele Dezvoltării Umane.

În subcapitolele patru și cinci sunt cuprinși indicatorii nivelului de trai utilizați în Siria, respectiv în România. În Siria metodologia de măsurare a liniei (pragului) sărăciei pornește de la linia (pragul) sărăciei specifică gospodăriei. Procedurile pentru estimarea pragurilor de sărăcie specifice gospodăriilor se face pe etape. România, ca membră a Uniunii Europene, utilizează ca indicatori ai nivelului de trai indicatorii Programului European de Acțiune pentru Combaterea Sărăciei și pe cei elaborați ca urmare a Strategiei Lisabona (2000).

Subcapitolul șase al capitolului doi prezintă stadiul cercetărilor privind dezvoltarea rurală și calitatea vieții în mediul rural, care sunt grupate în studii privind rolul agriculturii în cadrul economiei și starea economico-socială a țăranimii, studii privind nivelul de trai în spațiul rural din Siria, studii privind nivelul de trai în spațiul rural din România, relevante pentru ambele țări.

Al treilea capitol al tezei „**Analiza dezvoltării rurale în scopul îmbunătățirii calității vieții țăranimii în Republica Arabă Siriană**” este structurat în șase subcapitole, care analizează stadiul dezvoltării rurale în Republica Arabă Siriană. Capitolul debutează cu o descriere a condițiilor naturale și socio-economice ale Siriei : amplasare teritorială, demografie, învățământ, cultură și tradiții, dezvoltare economică. Siria este o țară cu o forță economică medie, bazată pe agricultură, petrol, industrie și turism. În contextul în care începând cu anul 2000 Siria a făcut eforturi importante pentru semnarea unor tratate comerciale internaționale, s-a făcut o analiză a investițiilor străine în Siria în perioada 2000-2013, a importurilor și exporturilor, precum și a ajutorului public de dezvoltare. S-a observat că acestea au avut un trend crescător până în 2008, dar care, la nivelul anului 2013, valorile aproape că s-au înjumătățit, datorită conflictului armat care a izbucnit în anul 2011. Pierdere totală suferită de economia siriană în cei trei ani de conflict (2011-2013) este de peste 140 miliarde de dolari americani din care 69,1 miliarde \$ (49,4%) reprezintă valoarea pierderilor de masă monetară. Proporția rămasă de 50,6%, însumând 70,67 miliarde dolari se datorează scăderii puternice a PIB-ului și diferenței mari între nivelurile estimate și cele reale.

În a doua parte a capitolului trei sunt analizați principalii indicatori demografici (sporul natural, longevitatea, speranța medie de viață la naștere, tendințele de migrare a populației precum și densitatea acesteia), indicatorii privind accesul la educație și cultură, și indicatorii privind dotările edilitare (numărul total de elevi și cadre didactice din școlile mediului rural, rețeaua de drumuri, puterea de cumpărare, numărul bibliotecilor comunale, serviciile sanitare dată de numărul de farmacii, cabinete medicale de familie, cabinete stomatologice, ș.a.). Populația totală activă este de circa 7271 mii de persoane(anul 2012), din care 1390 mii activează în domeniul agricol. Populația din zona rurală este situată în anul 2013 la 9857 mii persoane, prezentând creșteri în perioada 2005-2013. Speranța de viața

a Siriei este situată în jurul a 74,5 ani, având cea mai mare valoare din țările arabe studiate, fiind de asemenea peste nivelul mondial.

Subcapitolul trei cuprinde analiza indicatorilor privind economia rurală: evoluția terenurilor agricole, evoluția dotărilor din agricultură (parcul de mașini și tractoare agricole, cantitatea de îngrășământ utilizată și structura terenului irigat), evoluția producției valorice. Siria deține o suprafață agricolă ce ocupă o pondere de 76% din suprafața Siriei, 18515 mii ha din care terenul cultivat ocupă o pondere de 32.6%, și anume 6045 mii ha. Din acest teren, 1638.8 ha beneficiază de irigații. Producția totală agricolă a fost calculată la 7759.9 mil \$ din care cea vegetală aduce 4986 mil \$ și cea animală 2766.9 mil \$.

În partea a patra a capitolului trei este prezentată analiza indicatorilor privind nivelul de trai în Siria. În acest cadru, este analizat produsul intern brut ca factor principal în cunoașterea rezultatelor utilizării forței de muncă. PIB-ul la nivel național înregistrează creșteri anuale, cu o succesivitate crescândă. Față de anul 2000 se ajunge la o creștere în anul 2005, de +70,4 %. Anul 2010 înregistrează valori cu 216,9% mai mari față de anul 2000 și cu 85,9% mai mari față de anul 2005. Produsul intern brut al Siriei a scăzut în 2013 la 41% din PIB-ul anului 2010. Dacă nu ar fi apărut conflictul armat, pe baza estimărilor ce fuseseră efectuate, PIB-ul în 2013 ar fi atins 122% din PIB-ul anului 2010. Astfel pierderea PIB pentru economia siriană este estimată la 2042 miliarde lire siriene în prețuri constante din 2000. Iar la prețuri actuale pierderea totală a PIB este egală cu 70,9 miliarde dolari. Forța de muncă este structurată în principal între 20 și 35 de ani atât în mediu rural cât și în mediul urban, diferențele pe sexe indică predispoziția bărbaților de a se angaja la vârste mai mici față de femei. Șomajul reprezintă o problemă serioasă când vorbim de nivelul de trai, astfel că acesta ocupă o pondere îngrijorătoare, de 11,4% la nivelul anului 2012, iar datele anterioare reflectă creșteri consecutive, astfel că ponderea șomajului se preconizează a fi în creștere.

În continuare au fost analizați indicatorii privind ocuparea forței de muncă și indicatorii complecși privind nivelul de trai în Siria (mărimea cheltuielilor totale pe o gospodărie, la nivel de țară, pe guvernorate și pe medii de rezidență, mărimea cheltuielilor alimentare și nealimentare la nivel de țară, pe guvernorate și pe medii de rezidență, gradul de sărăcie în Siria și țările limitrofe). Dacă la nivel de țară, în mediul rural cheltuielile se situează la o valoare medie de 27336 \$/gsp, cu o abatere standard de 3408 \$/gsp și o variație medie, 12,5%, la nivel de guvernorate situația este diferită; cele mai ridicate cheltuieli le regăsim în guvernoratul Tartous, 31885 \$/gosp, din care 57,6% sunt nealimentare și restul de 42,4% alimentare. Cu o valoare ridicată a acestor cheltuieli se remarcă și guvernoratul Dara, cu o distribuție de 16435 \$/gosp cheltuieli nealimentare(51,7%), și 15384 \$/gosp (4,3%); la polul opus, se afla guvernoratul Idlib, cu un cumul de cheltuieli totale în mediul rural de 22692 \$/gosp,

din care 52,7% sunt alimentare și restul de 47,3% nealimentare. În ceea ce privește inegalitățile privind repartizarea cheltuielilor, la nivel de țară, în anul 2009, repartizarea privind cheltuielile lunare pe o gospodărie în Siria, coeficientul lui Gini are o valoare de 0,265 la nivel de țară, 0,248 în mediul urban și 0,209 în mediul rural, demonstrând ca inegalitățile sunt mai mari în mediul urban decât în mediul rural. Populația săracă din Siria ocupă o pondere de 35,2% (anul 2006 - ultimele date publicate), iar cea care trăiește sub limita sărăciei este de 35,2%, cu o pondere în rural de 36,9% și 30,8% (anul 2007, ultimele date publicate).

În final este analizat nivelul Indicelui Dezvoltării Umane (IDU) care indică că Siria era situată pentru perioada 1980-2013 la un nivel mediu de dezvoltare umană și impactul conflictului asupra Siriei. Rapoartele întocmite asupra conflictului din Siria scot în evidență decalajul economic suferit, dezvoltarea atât socială cât și economică fiind într-o perioadă de involuție extraordinară, prejudiciile aduse acestei dezvoltări fiind însă incomensurabilă (creșterea ratei mortalității materne, apariția unor boli care au dispărut de mult din Siria, lipsa medicamentelor, insecuritatea drumurilor).

Pe baza analizei efectuate, ultimele două subcapitole ale capitolului trei cuprind propuneri privind dezvoltarea rurală în scopul îmbunătățirii calității vieții țărănimii în Republica Arabă Siriană și concluzii parțiale referitoare la aspectele analizate.

Capitolul patru „Analiza dezvoltării rurale în scopul îmbunătățirii calității vieții țărănimii în România” realizează analiza dezvoltării rurale în România. Capitolul este structurat în opt subcapitole cu secțiuni și subsecțiuni. Subcapitolul unu prezintă condițiile socio-economice ale României: amplasare teritorială, clima, relief, populația, învățământ, cultură tradiții, dezvoltare economică, turism. Cel de al doilea subcapitol se ocupă de analiza dezvoltării rurale în România. Zonele rurale din România, dispun de un potențial de creștere substanțial și au un rol social vital. Populația rurală nu este distribuită uniform. Există diferențe semnificative din punct de vedere al densității populației, pe tot teritoriul României. Ocuparea forței de muncă. Rezervele forței de muncă din zonele rurale ale României se micșorează, iar în structura lor calitativă intervin modificări, atât din punctul de vedere al vârstei, cât și al educației. Posibilitățile de educație și formare profesională sunt în continuare scăzute în mediul rural, cu toate că nivelul de educație al populației rurale s-a îmbunătățit, dar într-un ritm lent.

În al treilea subcapitol se realizează o analiză a indicatorilor privind economia rurală. Agricultură deține un rol important în structura economiei naționale atât prin participarea la formarea produsului intern brut, precum și ca sursă directă de locuri de muncă. Evoluția terenurilor agricole, dotarea agriculturii, evoluția producției valorice realizate, sunt aspecte asupra cărora analiza a scos în evidență dezvoltarea producției agricole. Al patrulea subcapitol privește nivelul de trai și calitatea vieții în mediul rural românesc. În acest scop s-a realizat o analiză a indicatorilor privind veniturile și cheltuielile, prin

metoda venitului median național de evaluare a nivelului de trai și evoluția ratei de sărăcie severă și absolută.

În România, sărăcia are două mari aspecte. Mai întâi, incidența sărăciei pe medii de rezidență: în mediul urban este diferită de cea din rural. În al doilea rând, există diferențe regionale în nivelul sărăciei, la nivelul celor 8 regiuni de dezvoltare, care au indicatori de dezvoltare neomogeni. Dacă în 1989 numărul săracilor în România era estimat la circa un milion de persoane, în 1998 aproape opt milioane de persoane, adică 34% din totalul populației, erau săraci iar dintre acestea două milioane și mai bine de persoane puteau fi considerate ca extrem de sărace (consumul lor situându-se sub pragul de 40% din consumul mediu lunar pe un adult echivalent). Pe perioada 2000-2012, PIB pe cap de locuitor în România, a crescut de la 1662 USD/cap loc în anul 2000, la 5706 USD/cap loc în anul 2012. În anul 2012 PIB pe cap de loc era de 7779 USD, la nivel mondial, de 29090 USD la nivel UE, de 10732 USD în Ungaria. România se afla înaintea Bulgariei unde PIB cap/loc era de 7198 USD. Pe această perioadă ritmul de creștere anuală a PIB, în România, a fost de 14,5%, fiind cel mai mare față de Franța (5,12%), Ungaria (8,86%) și Polonia (9,18%). Pentru perioada 2010-2012, un studiu care analizează populația sub limita sărăciei, situează România pe ultimul loc cu un procent de 22,2% în anul 2010 și de 22,6% în anul 2011.

Al cincilea subcapitol analizează protecția socială și economică în România, cu principalele ajutoare financiare directe, iar subcapitolul șase realizează analiza multidimensională a indicatorilor privind nivelul de trai și calitatea vieții. O prima constatare este aceea că există diferențieri între gradul de sărăcie la nivelul regiunilor de dezvoltare, atât mediile urban și rural cât și în interiorul mediului de rezidență. Astfel în mediul rural gradul de sărăcie oscilează între 8% în regiunea de Nord-Est și 20% în Regiunea de Vest în mediul urban și de 28,0% în regiunea Nord-Vest și 48% în regiunea Nord-Est. În final, cel de al șaptelea și al optulea subcapitol cuprind propuneri privind dezvoltarea rurală în scopul îmbunătățirii calității vieții țăranimii în România și concluzii parțiale referitoare la aspectele analizate.

Partea de final a tezei de doctorat este reprezentată de **Capitolul cinci „Concluzii generale”**, care prezintă concluziile cercetării, evidențiind cele mai importante aspecte referitoare la rolul pe care dezvoltarea economică în general și dezvoltarea rurală în special, îl au asupra creșterii calității vieții țăranimii din cele două state.